

УДК 330.341.1(477)

В.М. ГОЛОВАТЮК, доктор економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник, ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України
e-mail: Golovatyuk.VM@gmail.com

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

На основі аналізу особливостей державної науково-інноваційної політики та розвитку науково-інноваційних процесів в Україні, порівнянь динаміки рейтингу країни з відповідними рейтингами країн-членів ЄС в індексі глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (2007—2017 рр.) показано, що державна влада України за роки незалежності так і не спромоглася швидко та ефективно реалізувати історичний шанс для країни продуктивно інтегруватися в світову структурно-інноваційну модель економічного розвитку. Обґрунтовано, що в контексті сучасних викликів світової економіки та інноваційної периферійності вітчизняної економіки беззаперечною для України є необхідність формування нової парадигми науково-технологічної та інноваційної політики для реалізації національних політико-економічних інтересів у геостратегічному вимірі.

Стаття є продовженням вивчення у моніторинговому контексті особливостей механізмів інтеграції України в науково-інноваційне соціально-економічне середовище Європейського Співтовариства.

Ключові слова:

інноваційний розвиток, інвестиційна привабливість, науково-інноваційна політика, соціально-економічне середовище, моніторинг, глобальний індекс конкурентоспроможності, фактор-складова, соціальний потенціал інноваційного розвитку.

Постановка проблеми Невпинне поглиблення інноваційно-технологічного розриву між економічно розвиненими країнами та країнами, що розвиваються [1], суттєво актуалізує проблему забезпечення конкурентоспроможного розвитку національної економіки через нарощування її науково-інноваційного потенціалу та активізації від-

© ГОЛОВАТЮК В.М.,
2017

повідної міжнародної діяльності, зокрема з європейськими країнами, для реалізації перспективної мети, спрямованої на повне членство України в Європейському Співтоваристві (ЄС).

У зв'язку з цим важливо розглянути у моніторинговому режимі особливості розвитку науково-технологічного та інноваційного потенціалу країни з моменту проголошення Декларації про державний суверенітет України й до тепер, щоб на цій основі удосконалювати як конкретні механізми, так і загальну концепцію національної політики інтеграції в європейське транснаціональне соціально-економічне середовище та реалізації ініціативи ЄС щодо створення Інноваційного Союзу. Тому логічно було б розглядати означену проблему в контексті концептуальних положень покращення інвестиційної привабливості науково-інноваційної сфери як складової соціально-економічного середовища України та ЄС у спільному вимірі.

Зарубіжні [1] та вітчизняні публікації [2] засвідчують, що проблема інвестиційної привабливості інноваційної сфери продовжує залишатись актуальною для всебічного осмислення її ролі в сучасних умовах економічного розвитку.

Метою дослідження є вивчення особливостей інвестиційної привабливості інноваційної сфери української економіки в контексті інноваційного розвитку економік країн-членів ЄС на сучасному етапі.

Результати дослідження. Національну стратегію зовнішньої політики, спрямовану на «участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах», було проголошено вже в Декларації про державний суверенітет України (на той час ще УРСР) від 16 липня 1990 р. [3]. Пізніше її було закріплено в Акті проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. та підтверджено на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р. [4].

У голосуванні на Всеукраїнському референдумі взяли участь 31 891 742 особи, або 84,18 % від загальної кількості виборців. Ствердну відповідь на запитання бюлетеня про підтримку Акту проголошення незалежності України дали 28 804 071 особи, або 90,32 % загальної кількості учасників голосування. Важливим було й те, що більшість громадян усіх регіонів України дали позитивну відповідь і підтримали Акт проголошення незалежності України (найменша підтримка була у Криму — 54,19 % та Севастополі — 57,07 %).

На другий день після національного референдуму (1 грудня 1991 р.) в Декларації Європейських Співтовариств щодо України, в якому відмічено демократичний характер Всеукраїнського референдуму, пролунав «заклик до України підтримувати з ЄС відкритий і конструктивний діалог, спрямований на забезпечення виконання всіх колишніх зобов'язань Союзу РСР» [5].

Таке визнання європейською спільнотою результатів Всеукраїнського референдуму засвідчує, що поява у 1991 р. незалежної держави України на політичній карті світу, з огляду на її географічний, природно-ресурсний, соціально-економічний, промислово-технологічний, науково-освітнянський, суспільно-політичний та гуманітарний потенціал, створювала для країни

історичний шанс увійти не тільки до групи найбільш розвинених країн світу, а й стати впливовим політичним гравцем на глобальній арені науково-технологічного та інноваційного розвитку. Отже, був шанс вибудувати та гармонійно інтегрувати державну незалежність і національні інтереси України в геостратегічному вимірі [6, с. 241]. Цьому сприяли тогочасні зовнішньополітичні, внутрішньополітичні та суспільно-економічні умови.

Зовнішньополітичний фактор формування науково-технологічного та інноваційного середовища в Україні пов'язаний із позитивним сприйняттям міжнародною спільнотою проголошення її незалежності, що забезпечувало сприятливу зовнішньополітичну ситуацію для її світового визнання і формування ефективного вітчизняного науково-технологічного та інноваційного середовища. Адже без міжнародного визнання будь-яка країна позбавлена можливості продуктивно забезпечувати свої інтереси, у тому числі пов'язані з безпекою, шляхом міжнародного спілкування та використання його переваг. Тому важливо зазначити, що перші акти офіційного визнання України (видані Польщею і Канадою) як самостійної незалежної держави з'явилися вже 2 грудня 1991 р. «Того ж дня у Брюсселі міністри закордонних справ держав-членів ЄС ухвалили «Заяву про Україну». «Зі змісту заяви випливало, що ЄС виходив із презумпції існування Радянського Союзу і України як окремих держав», а 16 грудня 1991 р. «Європейська Рада, скликана в Брюсселі на рівні міністрів закордонних справ держав—членів ЕС», ухваленням Заяви «Директиви щодо визнання нових держав у Східній Європі та у Радянському Союзі» [7], офіційно визнала незалежність України.

З 3 по 5 грудня Україну офіційно визнали: Угорщина (03.12.1991), Латвія, Литва (04.12.1991), Аргентина, Болгарія, Росія, Хорватія (05.12.1991). З 6 по 24 грудня — ще 18 держав. 25 грудня 1991 р. незалежність України визнали США. 26 грудня 1991 р. це зробила Німеччина, потім Франція (27.12.1991), Італія (28.12.1991), Велика Британія (31.12.1991). До кінця цього місяця Україну визнали ще Китай, Японія, Бразилія, Мексика, Перу, Індонезія, Іран, Австралія, Таїланд, Алжир, Туніс, Йорданія, КНДР, Південна Корея, В'єтнам, Бангладеш, Данія, Фінляндія та ін. [7; 8].

Таким чином, «в останній тиждень 1991 р. стався кількісний, а головне — якісний прорив у визнанні України міжнародною спільнотою. Її державну незалежність визнали всі держави — постійні члени Ради Безпеки ООН і члени «великої сімки», провідні члени НАТО і ЄС, найбільші країни Азії та Південної Америки, основні країни розселення української діаспори» [7]. Наприкінці січня 1992 р. Україну визнали більше 90 країн світу, а на кінець року кількість таких країн зросла до 132 [7; 8].

Внутрішньополітичний фактор формування сприятливого науково-технологічного та інноваційного середовища в Україні пов'язаний із позитивним сприйняттям суспільством та громадськістю достатньо переконливих результатів голосування на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р. про підтвердження Акту проголошення незалежності України, які не ви-

кликати сумнівів ні у міжнародній спільноті, ні серед політичних партій та рухів, ні серед різних верств населення країни. Це забезпечувало реальні можливості для швидкої та успішної реалізації ефективної національної геостратегічної науково-інноваційної політики — стати активним й достатньо впливовим гравцем на глобальній арені науково-інноваційного та технологічного розвитку.

Суспільно-економічний фактор успішного формування науково-технологічного та інноваційного середовища в Україні пов'язаний з тим, що, як засвідчують авторські дослідження, у 1990 р. соціально-економічне середовище національної економіки було сприятливим для формування відповідних механізмів кластерної структурно-інноваційної моделі продуктивного її розвитку, що обумовлювало можливості успішного створення в Україні конкурентоспроможного науково-технологічного та інноваційного середовища.

Більшість регіональних економік України за інтегральним індексом економічного розвитку (I_p) були інвестиційно-привабливими — 15 (58 %) із 26 [9, с. 233, 240–248]. Регіональними економіками з найвищим рівнем інвестиційної привабливості за I_p були: Запорізька область ($I_p = 10,097$ бала), м. Київ (9,363), Полтавська (9,326), Харківська (8,848), Дніпропетровська (8,807), Миколаївська (8,682), Одеська (8,352), Черкаська (8,352), Львівська (8,293), Херсонська (8,235), Луганська (8,225), Сумська (8,137), Чернігівська (8,100), Київська (7,947) та Кіровоградська (7,900) області.

Економіки з найвищим рівнем інвестиційної привабливості концентрувались на територіях Центрально-Київського економічного району¹ та всіх регіональних наукових центрів Національної академії наук (НАН) і Міністерства освіти та науки (МОН) України. Отже, з певним припущенням можна вважати, що у 1990 році вся територія країни була представлена кластерами інвестиційно-привабливих регіональних економік. При цьому міжрегіональна диференціація регіональних економік за рівнем економічного розвитку не перевищувала 2 разів — міжрегіональна асиметрія² у розрахунку на одну особу населення складала 1,59 раза, за інвестиціями в основний капітал на одну особу населення — 1,94 раза, за інтегральним індексом інвестиційної привабливості I_p — 1,63 раза.

Таким чином, територіальна структура національного господарства у взаємозв'язку з регіональними науковими центрами НАН та МОН України забезпечувала ефективні можливості для соціально-економічного інноваційно-кластерного розвитку усїєї території країни на тій підставі, що регі-

¹ Для зручності аналізу регіони, що не охоплюються жодним регіональним науковим центром, зведено до умовного Центрально-Київського економічного району (м. Київ, Черкаська, Вінницька, Чернігівська, Київська, Житомирська області).

² Розраховується як відношення найбільшої величини досліджуваного показника до найменшої: \max_i/\min_j , $i, j = 1, 2, \dots, n$; де n — число регіонів за показником рівня валового національного доходу (ВНД).

ональні наукові центри можна розглядати як такі, що найбільшою мірою адекватні концепції просторових економічних кластерів науково-технологічного та інноваційного розвитку. На той час і дотепер вони виступають теоретичною і технологічною базою покращення інвестиційно-інноваційної привабливості регіональних економік. Вони є реальним науково-організаційним та фінансово-економічним інструментом інноваційного розвитку вітчизняної економіки, який системно враховує територіальну спеціалізацію регіональних економік та науково-інноваційного потенціалу, специфіку соціально-економічних і соціокультурних факторів його територіальної організації та розвитку.

Наявність таких центрів є особливістю української економіки, що створює реальний потенціал нарощування її суспільних науково-технологічних та інноваційних конкурентних переваг через поглиблення науково-спеціалізованих ознак інвестиційно-інноваційної привабливості соціально-економічного середовища регіонів країни.

Отже, враховуючи, що в 1990 р. науково-інноваційний потенціал країни був максимально інтегрований у кластери регіональних економік, на початку незалежності Україна мала реальний історичний шанс для реалізації своїх геостратегічних намірів — швидкої та продуктивної інтеграції в світовий та європейський науково-технологічний та інноваційний простір і розбудови взаємовигідних стосунків із західноєвропейськими країнами — шляхом реалізації ефективної кластерної науково-інноваційної політики.

Реалізація означеного шансу обумовлювала необхідність в якісно новій державній інноваційній політиці — більш адекватній відповідним європейським вимірам та сприятливішій для покращення інвестиційної привабливості національного господарства та науково-інноваційної сфери.

Слід зазначити, що соціально-економічним умовам інноваційного розвитку української економіки постійно приділялась увага влади ще з перших років незалежності України. Так, вже в лютому 1992 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 77 було створено Державний інноваційний фонд [10], до основних завдань якого входила «фінансова і матеріально-технічна підтримка регіональних науково-технічних програм, інноваційної діяльності підприємств та організацій, впровадження у виробництво завершених науково-дослідних розробок та створених «ноу-хау», розширення масштабів використання сучасних технологій, освоєння конкурентоспроможної продукції».

Послідовність влади у впровадженні означеної політики обумовила схвалення Верховною Радою України 2 липня 1993 р. «Основних напрямів зовнішньої політики України» [11]. В цьому документі, у розвиток принципів положень, визначених Актом проголошення незалежності України, зазначено, що саме «розбудова стосунків із західноєвропейськими державами створить умови для відновлення давніх політичних, економічних, культурних, духовних зв'язків України з європейською цивілізацією, прискоро-

рення демократизації, проведення ринкових реформ та оздоровлення національної економіки», а перспективною метою є повне членство України в Європейському Співтоваристві.

Загалом питаннями науково-технологічної та інноваційної політики впродовж усіх років новітньої доби України послідовно займались: Комітет з науково-технічного прогресу (1991—1992 рр., Постанова Кабінету Міністрів Української РСР від 16 серпня 1991 р. № 146), Державний комітет України з питань науки і технологій (1992—1995 рр., Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 1992 р. № 396), Державний комітет з питань науки, техніки та промислової політики (1995—1996 рр., Постанова Кабінету Міністрів України від 28 вересня 1996 р. № 1190), Міністерство України у справах науки і технологій (1996—1999 рр., Указ Президента України від 23 листопада 1996 року № 1121), Державний комітет України з питань науки та інтелектуальної власності (1999—2000 рр., Указ Президента України від 13 серпня 1999 року № 987/99), Міністерство освіти і науки України (з 2000 р., Указ Президента України від 7 червня 2000 р. № 773/2000).

Отже, увага державних органів влади до науково-технологічної та інноваційної політики сприяла своєчасному й досить активному формуванню законодавчого поля для розвитку територіальних інноваційно-економічних комплексів в Україні. Так, з «метою створення та широкого застосування конкурентоспроможних на світовому ринку нових технологій та наукоємної продукції, інформаційних систем, посилення впливу інноваційних факторів на структурну перебудову економіки» 23 січня 1996 р. Розпорядженням Президента України № 17/96-рп «Питання створення технопарків та інноваційних структур інших типів» обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації зобов'язувались на своїх територіях «усебічно сприяти створенню технопарків та інноваційних структур інших типів, що мають на меті розв'язання першочергових проблем економічного розвитку регіону на базі освоєння нових технологій і виробництва конкурентоспроможної продукції» [12].

На виконання означеного розпорядження Президента України Кабінет Міністрів України видає Постанову «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів» від 22 травня 1996 р. № 549, якою визначалось поняття «інноваційна структура», а також «загальний порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів, їх правовий статус, основи взаємовідносин учасників цих структур» [13].

Тому вже у першій половині 90-х років ХХ ст. в українській економіці почала поліпшуватись регіональна інноваційна інфраструктура. Відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» у країні діють 16 технопарків [14]. У світі ж діють понад 700 технопарків, з них у США — 42 %, у країнах Європейського Союзу — 34 %, у Китаї — 11 %. На решту країн світу припадає 13 % [15, с. 93]. Із наведеного

видно, що Україна за цим напрямом покращення інноваційної інфраструктури (2,3 % від світового показника) належить до країн далекої периферії від розвинених економік світу.

Не стояла осторонь проблеми розвитку вітчизняної інноваційної інфраструктури і ДУ «Інститут науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України». Так, 25 березня 1994 р. вийшов Указ Президента України № 113/94, а 14 червня того ж року — Постанова Кабінету Міністрів України № 396 «Про економіко-технологічний експеримент у Бродівському районі Львівської області» щодо створення та функціонування територіального інноваційного агротехнопарку «Броди». Ініціаторами його створення стали органи місцевої влади Бродівського району та підприємницька структура Львівської області. Науково-методичний супровід реалізації означеного проекту здійснювався в той час безпосередньо Центром науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України, за участі вищих навчальних закладів і Львівської обласної державної адміністрації.

Підготовка проекту й створення агротехнопарку стали основою накопичення практичного досвіду з об'єднання зусиль держави, науки й бізнесу у формуванні регіональної інноваційної інфраструктури. Теоретико-методичні підходи до обґрунтування техніко-економічних засад, а також нормативного забезпечення створення й функціонування інноваційно-економічних комплексів, що використовувалися при підготовці й впровадженні «Бродівського» експерименту, набули подальшого розвитку вже при створенні «Трускавецького валеологічного інноваційного центру» (ТВИЦ, зареєстрований Міністерством науки й технологій України у 1998 р. як перша в Україні інноваційна структура). Головним завданням цього центру стала активізація розвитку курорту «Трускавець» на інноваційній основі.

Важливо зазначити, що необхідність «створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу» була задекларована серед основних принципів державної інноваційної політики [16]. Утім аналіз розвитку та діяльності технологічних парків в Україні засвідчує, що вони, на жаль, не знайшли гідного місця в науково-технологічній політиці країни [17] і, як наслідок, не виконують локомотивну функцію модернізації національної економіки на інноваційних засадах, не є фактором удосконалення й розвитку інноваційної інфраструктури та нарощування відповідного потенціалу вітчизняного господарського комплексу загалом і регіональних економік зокрема.

Підтвердженням цьому можуть бути ті особливості розвитку ринку високотехнологічної продукції, які склалися в світі та Україні. Слід зазначити, що у концепції М. Портера експорт (насамперед високотехнологічний) розглядається як домінуючий фактор глобальної стратегії соціально-економічного розвитку безперервно удосконалюваної національної економіки, що дозволяє їй успішно конкурувати у складних і цілком нових наукоємних

для себе галузях [18, с. 25]. Це вимагає постійного розвитку наукових досліджень, нових технологій, нарощування людського капіталу та соціального потенціалу інноваційного розвитку і відповідних капіталовкладень.

Отже, особливістю сучасного розвитку світової економічної системи є майже двократне збільшення високотехнологічного експорту (ВТЕ) упродовж 2000—2015 рр. (2000 р. — початок зростання ВВП в Україні) (база даних Світового банку). Увесь цей період безсумнівними світовими лідерами ВТЕ були 10 країн: Китай (27,6 % світового ВТЕ 2015 р.), Німеччина (9,2 %), США (7,7 %), Сінгапур (6,5 %), Корея (6,3 %), Франція (5,2 %), Японія (4,6 %), Великобританія (3,5 %), Нідерланди (2,9 %) та Малайзія (2,9 %). Якщо у 2000 р. на ці країни припадало 73,12 % світового ВТЕ, то в 2015 р. — 76,22 %. Важливо звернути увагу, що до 2014 р. питома вага ВТЕ означених 10 країн у світовому показнику постійно зростала. У 2013 р. вона досягла найвищого свого рівня — 78,7 %, але з 2014 р. ці країни почали втрачати своє беззастережне домінування у ВТЕ (76,22 % у 2015 р.).

Позиції України у ВТЕ є досить скромними. Так, питома вага її ВТЕ в світовому показнику складала лише 0,07 % у 2015 р., 0,11 % у 2013 р. і 0,05 % у 2000 р. У порівнянні з Німеччиною (країною-лідером ЄС за ВТЕ), це у 131,7 рази менше за показником 2015 р., у 87,5 рази менше за показником 2013 р. і у 155,6 рази менше за показником 2000 р.

Водночас за кількістю дослідників на 1 млн населення (дослідницьким потенціалом) Україна має набагато менший розрив із Німеччиною, ніж за ВТЕ: за даними 2014 р. розрив складав лише у 4,3 рази, 2013 р. — 3,8 рази, 2000 р. — 1,7 рази.) Це дає підстави для припущення про слабкий вплив сучасного вітчизняного потенціалу науки на інноваційний розвиток національного господарства. Воно підтверджується й статистично значимим коефіцієнтом кореляції між ВТЕ та чисельністю дослідників (коефіцієнт кореляції Спірмена, розрахований за даними Світового банку за 2013 р., для країн-членів ЄС складав 0,611, його критична величина — 0,375).

Припущення про слабкий вплив сучасного вітчизняного потенціалу науки на інноваційний розвиток національного господарства підтверджується і порівнянням науково-інноваційного потенціалу України та Румунії. Так, чисельність дослідників у розрахунку на 1 млн населення в Україні, наприклад, у 2013 р. була лише на 19,5 % більшою, ніж у Румунії (відповідно, 1165,2 і 938,5). Звідси логічно припустити, що ВТЕ на душу населення у 2013 р. в Україні мав би також бути більшим, ніж він був насправді. Реальна ж ситуація є протилежною. ВТЕ в Україні на душу населення в 2013 р. був утричі менше, ніж у Румунії (відповідно, 48,1 дол. і 143 дол.). Отже, відбувається невпинне поглиблення технологічного розриву між Україною та економічно розвиненими країнами Європи й світу.

Враховуючи таку ситуацію, державній владі слід було б приділити більшу увагу вдосконаленню механізмів підвищення ефективності національної інноваційної політики в науково-технологічній та інноваційній сфері та

більше зосередитись на розвитку вітчизняних інноваційних структур, зокрема технопарків, і за рахунок цього покращувати ефективність науково-технологічної та інноваційної сфери країни. І, відповідно до концепції INNO-метрики (Європейське інноваційне табло — EIS, Innobarometer — IUS), спрямовувати її вплив на зміну регіональної структури зайнятості у напрямі збільшення питомої ваги зайнятості у сфері досліджень і розробок у загальній структурі зайнятості та асортименту випуску високотехнологічної продукції, що є ознаками інноваційності економіки.

Наведене положення підтверджується реальними світовими закономірностями зайнятості у сфері досліджень і розробок, зокрема у країнах-лідерах ВТЕ. Так, чисельність дослідників у Німеччині зросла з 3088 осіб на 1 млн населення у 2000 р. до 4400 у 2013 р. У 2014 р. вона дещо зменшилася і складала 4381. Загалом упродовж 2000–2013 рр. дослідницький потенціал цієї країни зріс на 41,9 %.

У США з 2000 по 2013 рік чисельність дослідників зросла з 3455 осіб на 1 млн населення до 4019, тобто на 16,3 % (дані за 2014 та 2015 рр. відсутні). У Сінгапурі з 2000 по 2014 рік цей показник зріс із 4245 до 6659 (на 56,9 %).

Показовим є зростання зайнятості у сфері досліджень і розробок в Китаї: впродовж 2000–2014 рр. чисельність дослідників зросла з 543 осіб на 1 млн населення до 1113 (більш ніж у 2,1 раза). Можна навести такі ж приклади й для інших країн. Вони є свідченням реального створення якісно нової, економічно ефективнішої світової моделі зайнятості у сфері досліджень і розробок та інноваційної економіки. Так, абсолютна чисельність дослідників у світі впродовж 2002–2013 рр. зросла з 5810,7 тис. осіб до 7758,9 тис. осіб (на 33,5 %), в ЄС — із 1197,9 тис. осіб до 1726,3 тис. осіб (на 44,1 %). Чисельність дослідників у розрахунку на 1 млн населення за цей період у світі зросла з 926,1 до 1083,3 (на 17,0 %), в ЄС — із 2473,9 до 3388,3 (на 37,0 %) [19].

В Україні ж характерною є протилежна тенденція. Упродовж 2000–2014 рр. чисельність дослідників у розрахунку на 1 млн населення зменшилась з 1780 до 1026 (на 42,4 %). А з огляду на те, що у 1991 році вона складала приблизно 4391,4, зменшення впродовж періоду незалежності склало 4,3 раза. Тобто для української економіки характерним є постійне зменшення науково-технологічного та інноваційного потенціалу й погіршення структури зайнятості у сфері досліджень і розробок, що свідчить про зменшення людського капіталу інноваційного розвитку та рівня інноваційності національного господарського комплексу загалом і регіональних економік зокрема. Отже, характерною ознакою соціально-економічного середовища України доби незалежності є постійне погіршення ефективності впливу потенціалу вітчизняної науки на інноваційний розвиток господарського комплексу.

За таких обставин риторичним є і питання про те, яку роль відіграватиме вітчизняний науково-технологічний потенціал у процесі інтеграції Украї-

ни до ЄС. І якщо поточна тенденція його скорочення триватиме, Україна не зможе в найближчому майбутньому увійти до групи найбільш розвинених країн світу і стати впливовим політичним гравцем на глобальній арені науково-технологічного та інноваційного розвитку й довго ще належатиме до світової та європейської науково-інноваційної периферії.

Особливості розвитку вітчизняної науково-інноваційної сфери обумовлюють відповідний рівень інноваційності та конкурентоспроможності національного господарського комплексу і його соціально-економічного середовища. Динаміку рівня конкурентоспроможності та інноваційного розвитку соціально-економічного середовища вітчизняної економіки у порівнянні з іншими країнами світу та ЄС можна, зокрема, відстежити за матеріалами моніторингу інтегрального індексу глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) країн світу, який здійснюється Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) [20]. Слід відзначити, що за результатами цього моніторингу рівень інноваційності та конкурентоспроможності української економіки суттєво поступається рівню інноваційного розвитку провідних європейських та інших країн світу.

За іншими методологіями оцінювання конкурентоспроможності країн світу українська економіка також не серед лідерів. Наприклад, за рейтингом конкурентоспроможності, який розраховується Інститутом менеджменту (Institute of Management Development, Лозанна, Швейцарія), Україна в 2017 р. посіла 60 місце із 63 можливих, набравши 56,126 бала зі 100 можливих [21]. Цей показник кращий, ніж у 2016 р., за бальною оцінкою на 9,614 бала (46,512 бала), але гірший на 1 позицію за рангом (59 ранг). У аналогічному рейтингу 2013 року Україна мала кращі позиції, ніж у 2017 р., за рангом (49 позиція із 60 можливих), але гірші за балами (54,234 бала зі 100 можливих).

Особливістю методології вимірювання та оцінювання GCI ВЕФ є те, що конкурентоспроможність країни визначається в залежності від рівня інноваційності її економіки, оцінюваної субіндексом «фактори розвитку та інноваційного потенціалу», який має різний ваговий коефіцієнт в залежності від стадій розвитку національної економіки, де враховуються в тому числі такі системно пов'язані одна з одною макрохарактеристики як людський капітал, якість соціально-групової структури соціально-економічного середовища та його інфраструктури, ефективність інституціональної системи, соціальний потенціал інноваційного економічного розвитку тощо.

Сучасний цивілізаційний поступ національних економік обумовлюється притаманним їм рівнем соціально-інноваційної активності різних груп населення. За методологією GCI означений феномен реалізується в тому, що всі досліджувані країни класифікуються за 5 групами стадій інноваційного розвитку.

Досягненням України в інноваційному розвитку за період незалежної доби можна вважати те, що впродовж 2012–2015 рр. вітчизняна економіка класифікувалась ВЕФ не у другій, а у третій (вишій) групі (друга стадія роз-

витку) країн, орієнтованих на ефективність. За матеріалами ВЕФ 2015—2016 рр. ця група включала 31 країну: до неї входять економіки з ВВП на душу населення у сегменті 3000—8999 дол. (ваговий коефіцієнт субіндексу «фактори розвитку та інноваційного потенціалу» дорівнює 10 %). Доречно зазначити, що до 2 груп країн, які характеризуються кращим науково-технологічним та інноваційним розвитком, входять лише 58 країн.

Однак у матеріалах ВЕФ за 2016—2017 рр. Україна знову класифікується у другій (нижчій) групі країн — перехідній групі країн від стадії факторної орієнтації економіки (перша стадія розвитку) до стадії орієнтації на ефективність (друга стадія розвитку). Ця група нараховує 17 країн: до неї входять економіки з ВВП на душу населення у сегменті 2000—2999 дол. (ваговий коефіцієнт субіндексу «фактори розвитку та інноваційного потенціалу» дорівнює 5—10 %). Таким чином, за цією класифікацією вітчизняна економіка за науково-технологічним та інноваційним потенціалом поступилася 86 економікам, що досліджувались ВЕФ.

За інтегральним GCI 2016—2017 рр. Україна мала 85 ранг із 138 країн (4,00 бала із 7 можливих, табл. 1). За субіндексом «фактори розвитку та інноваційного потенціалу», за яким безпосередньо оцінюється інноваційність економік світу, Україна мала значно кращу оцінку — 73 ранг (3,53 бала). Зміни рейтингу України в GCI за 2016—2017 рр. у порівнянні з попередніми роками наведено в табл. 2.

Як видно з табл. 2, у порівнянні з попереднім рейтингом 2015—2016 рр., в якому Україна посідала 79 місце із 140 країн (4,03 бала) за GCI, позиції української економіки погіршилися на 6 пунктів та 0,03 бала. Погіршилися показники і за субіндексом «фактори розвитку та інноваційного потенціалу», проте не суттєво — за рангом на 1 пункт (з 72 до 73 рангу), за балами на 0,02 пункта (з 3,55 до 3,53 бала).

Загалом із 12 досліджуваних фактор-складових GCI у матеріалах 2016—2017 рр. зафіксовано покращення оцінок у порівнянні з 2015—2016 рр. лише за трьома: за макроекономічним середовищем ранг покращився з 134 до 128 (на 6 пунктів), а бальна оцінка — з 3,12 до 3,17 бала (на 0,05 пункта); за якістю вищої освіти та професійної підготовки ранг покращився з 34 до 33 (на 1 пункт), а бальна оцінка — з 5,03 до 5,08 бала (на 0,05 пункта); за технологічною готовністю економіки ранг покращився з 86 до 85 (на 1 пункт), а бальна оцінка — з 3,45 до 3,58 бала (на 0,13 пункта).

Тому можна вважати, що загальна тенденція GCI для України періоду 2016—2017 рр. свідчить про погіршення інноваційно-інвестиційної привабливості соціально-економічного середовища національної економіки.

Це доводить, що науково-інноваційна сфера України є малоефективною й малопривабливою, а тому слабко сприяє покращенню інноваційно-інвестиційної привабливості соціально-економічного середовища. За таких умов навіть географічно близьке розташування України до країн ЄС не створює повною мірою того зиску від можливого «абсорбування» капіталу

Таблиця 1. Динаміка рейтингу України в індексі глобальної конкурентоспроможності

Показники	2009–2010		2010–2011		2011–2012	
	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал
Кількість країн	133		139		142	
Індекс глобальної конкурентоспроможності	82	3,95	89	3,90	82	4,00
I. Субіндекс «базові вимоги»	94	3,96	102	3,92	98	4,18
1. Інституції	120	3,10	134	2,96	131	2,98
2. Інфраструктура	78	3,39	68	3,83	71	3,87
3. Макроекономічне середовище	106	3,96	132	3,2	112	4,21
4. Охорона здоров'я та початкова освіта	68	5,41	67	5,7	74	5,64
II. Субіндекс «підсилювачі ефективності»	68	4,05	72	3,98	74	4
5. Вища освіта та професійна підготовка	46	4,38	46	4,61	51	4,58
6. Ефективність ринку товарів	109	3,74	129	3,53	129	3,58
7. Ефективність ринку праці	49	4,57	54	4,54	61	4,44
8. Рівень розвитку фінансового ринку	106	3,56	119	3,31	116	3,39
9. Технологічна готовність	80	3,37	83	3,37	82	3,47
10. Розмір ринку	29	4,67	38	4,53	38	4,54
III. Субіндекс «фактори розвитку та інноваційного потенціалу»	80	3,42	88	3,3	93	3,29
11. Рівень розвитку бізнесу	91	3,63	100	3,48	103	3,48
12. Інновації	62	3,21	63	3,11	74	3,11

Джерело: розроблено автором за: Global Competitiveness Report 2009–17 [Electronic

та технологій багатих економік, який міг би впливати на зростання інноваційного потенціалу національної економіки, бо не відбувається достатньо ефективного накопичення ресурсів людського капіталу та соціального потенціалу інноваційного економічного розвитку. Вони, у свою чергу, мають вирішальне значення для стимулювання технологічних й організаційних інновацій, які сприяють довгостроковому економічному зростанню.

Загалом привабливість соціально-економічного середовища України за оцінками GCI суттєво поступається провідним економікам світу (табл. 3). Так, до першої десятки світових конкурентоспроможних технологічних лідерів у рейтингу 2016–2017 рр., як і 2015–2016 рр., увійшли ті ж самі країни: Швейцарія, Сінгапур, США, Нідерланди, Німеччина, Швеція, Великобританія, Японія, Гонконг, Фінляндія. За класифікацією ВЕФ усі вони є

Всесвітнього економічного форуму (фактор-складові), моніторинг, 2016—2017 рр.

2012—2013		2013—2014		2014—2015		2015—2016		2016—2017	
Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал
144		148		144		140		138	
73	4,14	84	4,05	76	4,14	79	4,03	85	4,00
79	4,35	91	4,27	87	4,36	101	4,08	102	4,03
132	3,13	137	2,99	130	2,98	130	3,07	129	3,05
65	4,10	68	4,07	68	4,16	69	4,07	75	3,93
90	4,4	107	4,2	105	4,14	134	3,12	128	3,17
62	5,78	62	5,84	43	6,14	45	6,06	54	5,95
65	4,11	71	4,01	67	4,11	65	4,09	74	4,04
47	4,7	43	4,75	40	4,93	34	5,03	33	5,08
117	3,82	124	3,81	112	3,99	106	4,02	108	3,98
62	4,44	84	4,18	80	4,12	56	4,33	73	4,23
114	3,52	117	3,46	107	3,54	121	3,18	130	2,95
81	3,6	94	3,28	85	3,5	86	3,45	85	3,58
38	4,6	38	4,6	38	4,58	45	4,54	47	4,40
79	3,43	95	3,36	92	3,41	72	3,55	73	3,53
91	3,7	97	3,68	99	3,66	91	3,70	98	3,62
71	3,16	93	3,03	81	3,16	54	3,41	52	3,44

Resource]. URL: www.weforum.org/gcr

інноваційно-орієнтованими економіками — 5 група країн з ВВП на душу населення більше 17 000 дол.

Серед означених 10 країн — технологічних лідерів, 8 економічно розвинутих економік та 2 країни, що розвиваються (Сінгапур і Гонконг, класифікація Світового банку). П'ять із них є країнами-членами ЄС: Нідерланди, Німеччина, Швеція та Фінляндія — інноваційні лідери за класифікацією Європейського інноваційного табло, Великобританія — сильний інноватор [22]. Україна в цій класифікації ледве дотягується до скромних інноваторів з 0,178 балами (2015 р.). Серед країн-членів ЄС за сумарним індексом інновацій (SII) Європейського інноваційного табло до скромних інноваторів належать лише дві країни — Румунія (0,180 бала) та Болгарія (0,242 бала), які мають кращі позиції, ніж Україна.

Таблиця 2. Рейтинг України в індексі глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього еко моніторинг, 2016–2017 рр.

Показники	16–17/15–16, краще/гірше		16–17/14–15, краще/гірше		16–17/13–14, краще/гірше	
	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал
Кількість країн	–6	–0,03	–9	–0,14	–1	–0,05
Індекс глобальної конкурентоспроможності	–1	–0,05	–15	–0,33	–11	–0,24
I. Субіндекс «базові вимоги»	1	–0,02	1	0,07	8	0,06
1. Інституції	–6	–0,14	–7	–0,23	–7	–0,14
2. Інфраструктура	6	0,05	–23	–0,97	–21	–1,03
3. Макроекономічне середовище	–9	–0,11	–11	–0,19	8	0,11
4. Охорона здоров'я та початкова освіта	–9	–0,05	–7	–0,07	–3	0,03
II. Субіндекс «підсилювачі ефективності»	1	0,05	7	0,15	10	0,33
5. Вища освіта та професійна підготовка	–2	–0,04	4	–0,01	16	0,17
6. Ефективність ринку товарів	–17	–0,10	7	0,11	11	0,05
7. Ефективність ринку праці	–9	–0,23	–23	–0,59	–13	–0,51
8. Рівень розвитку фінансового ринку	1	0,13	0	0,08	9	0,30
9. Технологічна готовність	–2	–0,14	–9	–0,18	–9	–0,20
10. Розмір ринку	–1	–0,02	19	0,12	22	0,17
III. Субіндекс «фактори розвитку та інноваційного потенціалу»	–7	–0,08	1	–0,04	–1	–0,06
11. Рівень розвитку бізнесу	2	0,03	29	0,28	41	0,41
12. Інновації	62	3,21	63	3,11	74	3,11

Джерело: розроблено автором за: Global Competitiveness Report 2009–17 [Electronic

За інтегральним GCI 2016–2017 та 2015–2016 рр. серед країн-членів ЄС не набагато гірші позиції, ніж в Україні (85 ранг з 4,00 балами та 79 ранг з 4,03 балами, відповідно), лише у Греції — 86 ранг з 4,00 балами (2016–2017 рр.) та 81 ранг з 4,02 балами (2015–2016 рр.). Якщо простежити динаміку позиції України в моніторингу GCI починаючи з 2007 р. (рік, що передує світовій економічній кризі 2008–2009 рр.), можна перевідчитись, що вона погіршилась на 12 пунктів за величиною рангу, проте покращилась за бальною оцінкою на 0,02 бала. За інтегральним GCI 2007–2008 рр. серед країн-членів ЄС трохи гірші позиції, ніж в Україні (73 ранг з 3,98 балами), мали лише 2 країни: Румунія — 74 ранг з 3,97 балами, та Болгарія — 79 ранг

номічного форуму за 2015—2016 рр. у порівнянні з попередніми роками (фактор-складові),

16–17/12–13, краще/гірше		16–17/11–12, краще/гірше		16–17/10–11, краще/гірше		16–17/09–10, краще/гірше	
Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал
–12	–0,14	–3	0,00	4	0,10	–3	0,05
–23	–0,32	–4	–0,15	0	0,11	–8	0,07
3	–0,08	2	0,07	5	0,09	–9	–0,05
–10	–0,17	–4	0,06	–7	0,10	3	0,54
–38	–1,23	–16	–1,04	4	–0,03	–22	–0,79
8	0,17	20	0,31	13	0,25	14	0,54
–9	–0,07	0	0,04	–2	0,06	–6	–0,01
14	0,38	18	0,50	13	0,47	13	0,70
9	0,16	21	0,40	21	0,45	1	0,24
–11	–0,21	–12	–0,21	–19	–0,31	–24	–0,34
–16	–0,57	–14	–0,44	–11	–0,36	–24	–0,61
–4	–0,02	–3	0,11	–2	0,21	–5	0,21
–9	–0,20	–9	–0,14	–9	–0,13	–18	–0,27
6	0,10	20	0,24	15	0,23	7	0,11
–7	–0,08	5	0,14	2	0,14	–7	–0,01
19	0,28	22	0,33	11	0,33	10	0,23
71	3,16	93	3,03	81	3,16	52	3,44

Resource]. URL: www.weforum.org/gcr

з 3,93 балами. Отже, впродовж останніх 11 років розрив між рівнем конкурентоспроможності економіки України та розвинених економік ЄС суттєво поглибився, хоча за цим показником Україна все ще вписується в науково-технологічний та інноваційний простір європейського соціально-економічного середовища.

Доцільно звернути увагу ще на одну особливість розвитку науково-технологічного та інноваційного потенціалу світової економіки періоду 2007—2017 рр. Так, за субіндексом «фактори розвитку та інноваційного потенціалу» у списку 10 країн-лідерів (Швейцарія, США, Німеччина, Японія, Швеція, Нідерланди, Фінляндія, Ізраїль, Великобританія, Данія) відсутні

Таблиця 3. Порівняння позицій України та країн-членів ЄС у моніторингу індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму впродовж 2007–2017 рр.

Країни	2016–2017		2015–2016		2007–2008	
	Ранг	Бал	Ранг	Бал	Ранг	Бал
Кількість країн	138		140		131	
Швейцарія	1	5,81	1	5,76	2	5,62
Сінгапур	2	5,72	2	5,68	7	5,45
США	3	5,70	3	5,61	1	5,67
Нідерланди	4	5,57	5	5,50	10	5,40
Німеччина	5	5,57	4	5,53	5	5,51
Швеція	6	5,53	9	5,43	4	5,54
Великобританія	7	5,49	10	5,43	9	5,41
Японія	8	5,48	6	5,47	8	5,43
Гонконг	9	5,48	7	5,46	12	5,37
Фінляндія	10	5,44	8	5,45	6	5,49
Норвегія	11	5,44	11	5,41	16	5,20
Данія	12	5,35	12	5,33	3	5,55
Україна	85	4,00	79	4,03	73	3,98
Греція	86	4,00	81	4,02	65	4,08
Румунія					74	3,97
Болгарія					79	3,93

Джерело: розроблено автором за: Global Competitiveness Report 2009–17 [Electronic Resource]. URL: www.weforum.org/gcr

країни, що розвиваються. Таким чином, розвинені економіки продовжують зберігати домінування над економіками, що розвиваються, та перехідними економіками у сфері формування й розвитку науково-технологічного та інноваційного потенціалу.

Поглибленню технологічного розриву між розвиненими і країнами, що розвиваються, а також перехідними економіками сприяють і нові закономірності, що склалися впродовж останніх років у світових потоках прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Особливістю нинішнього світового економічного розвитку після кризи 2008 року є та обставина, що у 2015 р. потоки світових ПІІ відновили свою загальноцивілізаційну тенденцію — більша їх частка знову спрямовується до розвинених країн [23]².

² Що стосується України, то у 2015 р. ПІІ зросли у порівнянні з 2014 р. більш ніж у 7 разів (досягнувши 2,96 млрд дол.) і склали 0,17 % загальносвітового обсягу ПІІ. Але у порівнянні з довоєнним 2013 р. вони нижче на 21 %.

У цьому контексті, зокрема у записці секретаріату ЮНКТАД (Женева, 17—21 березня 2014 р.) зазначається, що «важко заперечувати той факт, що між розвиненими і країнами, що розвиваються, особливо найменш розвиненими, існує глибокий технологічний розрив, який продовжує поглиблюватися в умовах швидкого технічного прогресу в розвинених країнах і відносно більш скромних успіхів у країнах, що розвиваються» [24, с. 5—6]. У документі акцентується увага й на тому, що «потужна інноваційна динаміка залишається відмінною рисою лише купки країн, де інновації стали візитною карткою економічної системи. Розширення географії інноваційної діяльності та підвищення її значущості для бідних верств населення, як і раніше є архіважливим завданням політики розвитку» потенціалу науки, технологій та інновацій [24, с. 3].

Висновки. Наведене засвідчує, що згідно з оцінками української економіки, як загалом за GCI, так і за субіндексом «фактори розвитку та інноваційного потенціалу», а також за Європейським інноваційним табло, вона все ще залишається далекою периферією стосовно світових технологічних лідерів і більшості країн-членів ЄС. Отже, соціально-економічне середовище України продовжує бути інноваційно-периферійним, а розрив між науково-технологічним та інноваційним потенціалом України і економічно розвинених країн із року в рік поглиблюється.

Можна вважати, що державна влада України за роки незалежності так і не спромоглася швидко та ефективно реалізувати історичний шанс для країни продуктивно інтегруватися в світову структурно-інноваційну модель економічного розвитку. З огляду на це євроінтеграційна політика України має ґрунтуватися на ретельній та всебічній реалізації національних геостратегічних політико-економічних намірів з урахуванням невизначеностей і загроз на шляху інноваційного поступу.

Слід також зазначити, що важливим напрямом удосконалення механізмів науково-інноваційної політики в Україні можуть стати і державні закупівлі (які складають близько 13 % ВВП [25]), які в ЄС давно системно використовуються в якості пріоритетного локомотивного інструменту інноваційного розвитку. Роль державних закупівель як стимулів до інноваційної діяльності полягає в тому, що саме держава як замовник виступає ще й у якості стартового замовника (першого й головного покупця) для тих експериментальних інноваційних (новаторських) товарів або послуг, які ще не стали доступними для споживання на широкомасштабній комерційній основі, та може забезпечити відповідне їх тестування і виведення (запуск) на ринок [26]. У контексті ж реалізації ініціативи ЄС щодо створення Інноваційного Союзу доцільно було б пришвидшити адаптацію українського законодавства з державних закупівель інновацій до відповідних вимог ЄС.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Castellacci F. Closing the Technology Gap? [Electronic Resource]. URL: http://final.dimeu.org/files/Castellacci_E7.pdf.
2. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / За заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.
3. Декларація про державний суверенітет України, 16.07.1990 № 55-XII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
4. Про проголошення незалежності України: постанова Верховної Ради Української РСР від 24 серпня 1991 року № 1427-XII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>.
5. Декларація ЄС щодо України [Електронний ресурс]. URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/chronology/index_uk.htm.
6. Сенюк Ю. У полоні минулого перед викликами майбутнього: зачарована Україна на весні нової епохи. *Українознавство*. 2013. № 1. С. 241–247.
7. Василенко В. Грудневий референдум як найвища форма легітиматії української державної незалежності. *Дзеркало тижня*. 2010. № 46. 10 грудня.
8. Проголошення незалежності України 1991 р. [Електронний ресурс]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_1991.
9. Головатюк В.М. Інвестиційна привабливість інноваційної сфери економіки України: моногр. К.: «Фенікс», 2012. 364 с.
10. Про створення Державного інноваційного фонду: постанова Кабінету Міністрів України від 18.02.1992 № 77 [Електронний ресурс]. URL: <http://ndipzir.org.ua/>.
11. Про основні напрями зовнішньої політики України : постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-XII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>.
12. Питання створення технопарків та інноваційних структур інших типів: розпорядження Президента України від 23 січня 1996 року № 17/96-рп [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/17/96-%D1%80%D0%BF/print1445783992453107>.
13. Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів: постанова Кабінету Міністрів України від 22 травня 1996 року № 549 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/549-96-%D0%BF>.
14. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 40. Ст. 363.
15. Костюнина Г.М., Баронов В.И. Технопарки в зарубежной и российской практике [Электронный ресурс]. URL: <http://www.vestnik.mgimo.ru/razdely/ekonomika/tehnoparki-v-zarubezhnoy-i-rossiyskoj-praktike>.
16. Про інноваційну діяльність: закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002, № 36, ст. 266 / Остання редакція від 05.12.2012 р.
17. Мазур А.А., Пустовойт С.В. Технологічні парки України: цифри, факти, проблеми. *Наука та інновації*. 2013. Т. 9. № 3. С. 59–72.
18. Портер М. Международная конкуренция: пер. с англ. / Под ред. и с предисл. В.Д. Щетинина. М.: Междунар. отношения, 1993. 896 с.
19. Доклад ЮНЕСКО по науке за 2010 и 2015 гг. [Электронный ресурс]. URL: <http://www.biometrica.tomsk.ru/UNESCO%202010.pdf>, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002354/235407r.pdf>.

20. Global Competitiveness Report 2016–17 [Electronic Resource]. URL: <http://www3.weforum.org/gcr>.
21. The 2017 IMD World Competitiveness Ranking [Electronic Resource]. URL: https://www.imd.org/globalassets/wcc/docs/release-2017/2017-world_competitiveness_ranking.pdf.
22. European Innovation Scoreboard 2016 [Electronic Resource]. URL: http://www.knowledgetransferireland.com/About_KTI/Reports-Publications/European-Innovation-Scoreboard-2016.pdf.
23. Статистична база даних Світового банку [Електронний ресурс]. URL: <http://data.worldbank.org>.
24. Пробелы потенциала в области науки, технологии и инновационной деятельности, общие рамки политики и эволюция инструментов политики для обеспечения устойчивого развития. Записка секретариата ЮНКТАД [Электронный ресурс]. URL: http://unctad.org/meetings/en/SessionalDocuments/ciimem4d5_ru.pdf.
25. Реформа державних закупівель [Електронний ресурс]. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=38c083f3-2571-466a-9583-3b43c2804ad9&title=ReformaDerzhavnikhZakupivel>.
26. Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council laying down the rules for the participation and dissemination in «Horizon 2020 — the Framework Programme for Research and Innovation (2014–2020)» [Electronic Resource]. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011PC0810>.

Одержано 13.03.2017

В.М. Головатюк, доктор економічних наук,
старший науковий співробітник, ведучий науковий співробітник,
ГУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
і історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України,
e-mail: Golovatyuk.VM@gmail.com

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

На основе анализа особенностей государственной научно-инновационной политики и развития научно-инновационных процессов в Украине, сравнений динамики рейтинга страны с соответствующими рейтингами стран-членов ЕС в индексе глобальной конкурентоспособности Всемирного экономического форума (2007–2017 гг.) показано, что государственная власть Украины за годы независимости так и не смогла быстро и эффективно реализовать исторический шанс для страны продуктивно интегрироваться в мировую структурно-инновационную модель экономического развития. Обосновано, что в контексте современных вызовов мировой экономики и инновационной периферийности отечественной экономики бесспорной для Украины является необходимость формирования новой парадигмы научно-технологической и инновационной политики для реализации национальных политико-экономических интересов в геостратегическом измерении.

Статья является продолжением изучения в мониторинговом контексте особенностей механизмов интеграции Украины в научно-инновационную социально-экономическую среду Европейского Сообщества.

Ключевые слова: *инновационное развитие, инвестиционная привлекательность, научно-инновационная политика, социально-экономическая среда, глобальный индекс конкурентоспособности, фактор-составляющая, социальный потенциал инновационного развития.*

V.M. Golovatyuk, Dsc (Economics), leading researcher,
G.M. Dobrov Institute for Scientific and Technological Potential
and Science History Studies of the NAS of Ukraine,
e-mail: Golovatyuk.VM@gmail.com

INNOVATION-DRIVEN DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE EUROPEAN INTEGRATION CONTEXT

By analyzing the science and innovation policy pattern and science & innovation tendencies in Ukraine, comparing the dynamics of Ukraine's rank with the respective ranks of EU countries in Global Competitiveness Index of World Economic Forum (2007–2017), it is shown that throughout independence years the political power in Ukraine has failed to implement, in quick and effective manner, a historic chance for this country: to integrate efficiently in the global innovation pattern of economic development. It is demonstrated that given the contemporary challenges from the global economy and the periphery position of Ukraine in innovation terms, Ukraine does need to form a new paradigm for science & technology and innovation policy, to pursue its political and economic goals in geo-strategic dimension.

This article is a follow up of the studies, in the monitoring context, of the peculiar features of mechanisms for Ukraine's integration in science&innovation and socio-economic environment of the European Community.

Keywords: *innovation-driven development, investment attractiveness, science and innovation policy, socio-economic environment, Global Competitiveness Index, factor component, social potential of the innovation-driven development.*